

Oppholdsrommet er husets hjerte og brukes til alt. Her baker Oddny rundstykker.

Ved Haukalvatnet i Ryfylke har den klassiske husmannsplassen fått sitt comeback – som overnattingssted og historietime.

Grå røyk stiger siger stille opp fra et gresskledd tak. Sautebjeller skramler i det fjerne. Ellers er det ikke en lyd å høre.

Reidunn Lea Botnehagen åpner døren på et brungult tømmerhus med blå karmen.

– Uten fortiden, går vi fattige inn i fremtiden, sier Botnehagen og ber oss inn til et overnattingssted utenom det vanlige.

Tragisk ulykke

Vi har kjørt øst fra Stavanger, under verdens lengste undersøiske tunnel. Vi har kommet opp igjen i dagslyset og passert Preikestolen.

I stedet for å lete etter vår indre Tom Cruise, har vi kjørt videre, innover stadig mer kronglete veier, inn blindveien som smyer seg langs Haukalvatnet, forbi minnesmerket over de seks store og små som druknet i en gruffull robotulykke her vintertid 1909. En time etter at vi forlot Stavanger i 2020, parkerer vi i 1850.

I hvert fall nesten.

Østenfor spa, bortenfor wi-fi

På sin egen fjellgård har Botnehagen startet Haukali 33/3. En gammeldags husmannsplass der nysgjerrige kan bo som i 1850. Innlagt vann er like fjært som wi-fi, ved til oppvarming og matlagning skal du hugge selv. Og skal du dusje etterpå, blir det ute i Guds frie natur.

– Jeg vil at folk, ikke minst de unge, skal forstå historien vår, hvor vi kommer fra. Norge er ikke bare et oljeland som klarer seg best av alle. Vi har også slitt. I 1850 var Norge blant Europas fattigste, og husmannsfolket var de aller fattigste, sier Botnehagen.

– Når du har fylt 50 år selv, føles det ikke som om 150 år er så lenge siden.

Saueull i vegg

Med grunnflate på 36 kvadrater er tømmerhytta på ingen måte prangende. Den stoff ferdig i 2018 og er bygget i grovt tømmer og med gammeldags lafeteknikk. Isolasjonen er ull fra norsk spelsau fra egen buskape. De varmgule veggene er malt med linoljemaling som var vanlig på 1800-tallet. I fillerøyen på gulvet i oppholdsrommet er det brukt stoff fra brudekjolen til en av hennes forgjengere.

– Før jeg selv ble mormor, syntes jeg ikke at fortiden var så spennende. Men så begynte jeg å tenke på hvordan mange mennesker som kunne leve på så lite plass. I så enkle forhold. I et hus som dette, ikke langt herfra, skal det ha bodd 28 mennesker, sier Botnehagen.

Enkle kår

Husmannsordningen i Norge nådde sitt klimaks midt på 1800-tallet. Mennesker uten odelsrett eller penger nok til å kjøpe en egen gård, fikk leie et jordstykke av bonden, ofte med arbeid som betaling. Tilværelsen var knallhard, og forventet levealder var under 50 år.

– Da min morfar døde, 100 år gammel, visste han neppe at han kunne gå opp til villetreet i bakken og se helt til Preikestolen. Livet besto av å jobbe og sove. Hvis noen døde på den tiden, ble de gjerne liggende i stuen en periode, sier Botnehagen.

Tanken er ikke å tilby en fullblods, autentisk 1850-tallsopplevelse, men en smak av svunne tider.

– Det skal være en historietime, sier hun.

– Men litt har vi jo jukset.

– Unikt prosjekt

– Et unikt, dristig og spennende prosjekt, sier Olav Tegle i Innovasjon Norge (IN) Rogaland.

IN har støttet overnattingsstedet med en halv million kroner og har blant annet hjulpet med å kvalitetssikre ideer, fintrimme profilen og å finne tre ulike kundegrupper:

- Norskamerikanere som vil tilbake til røttene

- Norddeuropeere som søker fred og ro og som vil se Preikestolen

- Norske opplevelsesentusiaster

Tegle understreker at prosjektet knyttes til både reiseliv, landbruk og lokal mat, som alle er satsingsområder for Innovasjon Norge.

– Å skru tiden tilbake til 1850 er vel det motsatte av innovasjon?

– Hehe, jo da. Men en så gjennomført slow life-opplevelse er også en slags innovasjon. Og ekte, autentiske opplevelser slår an i reiselivet, sier Tegle.

Tisse ute

Det er ikke alt i huset tippelpoldefar ville ha gjenkjent. På kjøkkenet er det både elektrisk komfyr og et skjult kjøleskap. Den som forviller seg bak kniplingsgardinene, vil finne lysbryteren til den meget sjenerete taklampen over stuebordet.

Selv om store og små gutter bes lette blåretrykket ute i Guds frie natur, er det installert forbrenningstolett. Og den utendørs dusjen byr heldigvis på oppvarmet vann.

– Hemsens på de opprinnelige husene var mye lavere under taket, men på grunn

REISEN TILBAKE I TID

Paal Kvamme, tekst og foto

Dusjen står utendørs. Det er ikke innlagt vann. Du overnatter på sovesal og hugger din egen ved. I Ryfylke kan du leve som på 1850-tallet.

Forts. neste side ►